

Õiglane kaubandus riigihangetes

KRISTINA MÄND

vastutustundliku tarbimise eestvedaja

Mis on õiglane kaubandus?

- **Rahvusvaheline kaubanduslik kokkulepe** ning **sertifitseerimissüsteem**, mis seisab arengumaade väiketootjate huvide eest.
- Põhimõtted on, et **arengumaade väiketalunike toodetele on tagatud õiglane hind**, istandustes töötavate **tööliste töö- ja elutingimused on vastuvõetavad**, tootmisprotsessis **ei kasutata orja- ega lapstööjõudu**, tasutakse ka Fairtrade **lisatasu** kogukonna ja ettevõtluse arendamiseks ning järgitakse **keskkonnatingimusi**.
- Kõige tavalisemad **tooted**, mida õiglase kaubanduse sertifikaadiga märgistatakse on kohv, tee, suhkur, kakao, šokolaad jm maiustused, banaanid, mangod, ananassid jt troopilised puuviljad, riis, kinoa, vürtsid ning puuvill.

Õiglane kaubandus arvudes

- Enam kui **30,000** erinevat toodet.
 - Eestis saadaval ligi **500** toodet 86 erinevalt tootjalt.
- 2018. a läbimüük maailmas oli **9,8 miljardit eurot**.
 - Eestis oli 2018.a läbimüük **3 709 378 eurot** (2019.a **5 409 462 eurot** ehk 46% võrreldes 2018.a).
- Tootmisega on seotud enam kui **1,7 miljonit talunikku**, koos peredega ligi **6 miljonit** inimest.

ÕIGLASE
KAUBANDUSE
NÄDAL

FAIRTRADE

НЕДЕЛЯ
СПРАВЕДЛИ-
ВОЙ ТОРГОВЛИ

Mida noor eestimaalane teab ja arvab:

- **Õiglase kaubanduse märgise tuntus kasvab:** Enamik õpilastest tunneb märgist (65%) ja usub õiglase kaubanduse süsteemi (60%). 2016. aastal tundsid märgist 26% vastanutest.
- **Rohkem inimesi ostavad õiglase kaubanduse märgistega tooteid:** pea iga kolmas noor ostab alati või peaaegu iga kord Fairtrade märgisega tooteid (33%). Enamasti ollakse valmis õiglase kaubanduse tooteid edaspidi ostma (72%).
- **Mina loen:** 73% õpilastest usuvad, et saavad **oma ostukäitumisega mõjutada** inimeste elu arengumaades.
- **KOV loeb:** enamus õpilasi peab oluliseks Eesti **kohalike omavalitsuste sotsiaalset vastutust ja arvestamist** arengumaade väiketalunike ja istanduste töolistega (68%).

Allikas: Eesti õpilaste arvamus õiglasest kaubandusest, küsitlus 2018

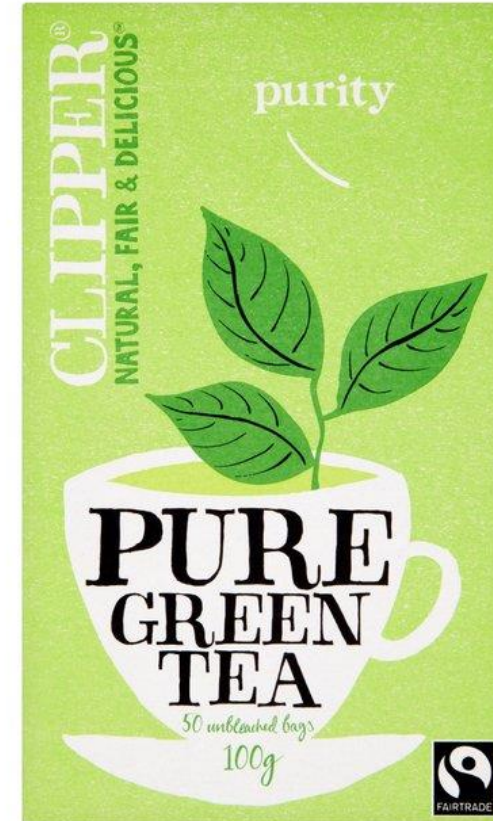
Nuputamist

- Kas piimal või munal saab olla Fairtrade märgis?
- Kas Fairtrade märgisega tooted on ilmtingimata kallimad?
- Kas see süsteem on usaldusväärne?
- Millistes poodides müüakse Fairtrade märgisega tooteid?
- <http://www.fairtrade.ee/teabekogu>

Õiglase kaubanduse nõue riigihankes

- Toiduainete ja toodete soetamine – sh tee, kohv, šokolaad, puuvillast asjad jne
- Müügiautomaatide rent/soetamine ja varustamine
- Kohviautomaatide rent/soetamine ja varustamine

Hankedokumentides nõuete seadmine

- Tehnilises kirjelduses
 - Nt kindel % soetatavast kaubast peab olema õiglase kaubanduse põhimõtete järgi toodetud
 - KÕIK pakkumised peavad nõudele vastama -> kui ei vasta, ei kvalifitseeru
- Hindamiskriteeriumides
 - mida rohkem õiglasest kaubandusest pärit kaupa, seda uhkem -> HINDEPUNKTID
- Lepingu täitmise tingimustes
 - ainult selleks, et tagada juba pakumises esitatu täitmist

Tehniline kirjeldus

- Nõuded tootmisprotsessile ja -tehnoloogiale **asja või teenuse olelusringi** mis tahes etapis (RHS § 87 lg 2 p 8).
- Mida tähendab õiglase kaubanduse põhimõtete rakendamisel: võimalik sätestada kindel nõue, et tellitavast või teenuse osutamisel kasutatavast kaubast **kõik või kindel protsent** peab pärinema õiglasest kaubandusest.
- Kõik pakkujad, kes menetluses osalevad, peavad lepingutingimustes **määratletud mahus** õiglase kaubanduse tooteid soetama. Pakkumused, mis sellele nõudele ei vasta, langevad kaalumisest välja.

Hindamiskriteeriumid

- Õiglasest kaubandusest pärit toodete soetamine on osaks pakkujate vahelisest konkurentsist ning **suurem panustamine** annab eelise.
- Kuidas hinnata:
 - Hindamiskriteeriumides õiglasest kaubandusest pärinevate toodete **hindepunktide osakaalu määramine**, võrreldes hinna jm kriteeriumidega (nt 10%).
 - Hindepunkte antakse alates teatud protsendile vastavast õiglase kaubanduse **toodete osakaalust** (nt 10-30% toodete kogumassist või väärtusest, hankija suurema ambitsiooni korral 30-70% toodete kogumassist või väärtusest – hankija peab ise määrama, kas % määratakse massist, väärtusest või hulgast).

NÄIDE 1: Tehniline kirjeldus tavapraktikas

2. Hanke objekti kirjeldus

2.1. Käesoleva hanke eesmärk on sõlmida raamleping šokolaadide ostmiseks doonorite jaoks alljärgnevalt:

2.1.1. Piimašokolaad lisandita 300 g - 2500 tk;

2.1.2. Piimašokolaad lisanditega 300 g (vähemalt 3 erinevat maitset) - 17 000 tk;

2.1.3. Tume šokolaad pähkliga 300 g – 2500 tk.

2.2. Šokolaad peab olema pakendatud tahvlitena eestikeelsesesse pakendisse ülaltoodud kaaluga. Pakkuja peab tagama, et šokolaadi säilivusaeg on vähemalt 9 kuud verekeskusesse tarnimise hetkest.

2.3 Pakkumus tuleb esitada tervikule.

2.4 Märgitud eeldatavad kogused põhinevad hankija varasemal kogemusel ja ei ole raamlepingu täitmisel siduvad. Hankija tellib tooteid vastavalt reaalsele vajadusele.

NÄIDE 1: Hindamiskriteeriumid tavapraktikas

HINDAMISKRITEERIUMID JA HINNATAVAD NÄITAJAD

Viitenumber: 202383

Hankija: sihtasutus Tartu Ülikooli Kliinikum (90001478)

Hange: ŠOKOLAADI OSTMINE DOONORITELE.

Pakkumuse maksumust hinnatakse - ilma maksudeta

Jrk nr	Nimetus	Kirjeldus	Tüüp / hindamismeetod	Osakaal	Kogus	Ühik	Pakkuja täidetav
1	Pakkumuse kogumaksumus	Pakkumuse kogumaksumus	Maksumus - vähim on parim	100			
	Piimašokolaad lisandita 300 g				2500	tk	jah
	Piimašokolaad lisanditega 300 g				17000	tk	jah
	Tume šokolaad pähkliga 300 g				2500	tk	jah
Kokku:				100			

Hindamismetoodika kirjeldus

1. Pakkumuse kogumaksumus

Madalaima väärtusega pakkumus saab maksimaalse arvu punkte. Teised pakkumused saavad punkte proportsionaalselt vähem ja arvutatakse valemiga: "madalaim väärtus" / "pakkumuse väärtus" * "osakaal".

NÄIDE 2: toitlustusteenus lasteaiale

Tavapraktika				Õiglase kaubanduse põhimõtteid arvestav praktika			
Hindamiskriteeriumid							
Pakkumuse hindamise meetod: Parima hinna ja kvaliteedi suhe				Pakkumuse hindamise meetod: Parima hinna ja kvaliteedi suhe			
Nr	Kriteerium	Hindamismeetod	Osakaal	Nr	Kriteerium	Hindamismeetod	Osakaal
1	Hinnakriteerium	Pakkumise kogumaksumus	30	1	Hinnakriteerium	Pakkumise kogumaksumus	25
2	Kvaliteedi kriteerium	Hanke alusdokumentides	70	2	Kvaliteedi kriteerium	Hanke alusdokumentides	70
Kokku:			100	3	Õiglase kaubanduse kriteerium	Hanke alusdokumentides	5
				Kokku:			100

NÄIDE 2: hindamismeetodi sõnastamine

- *LISAKS kvaliteedikriteeriumidele:*

Riigihanke komisjon hindab õiglasest kaubanduse kriteeriumi all alljärgnevat näitajat:

1. 10-20% soetatava tee, kohvi, suhkru, kakao (šokolaadi), riisi ja troopiliste puuviljade kogumassist on pärit õiglasest kaubandusest – 5 p
2. 20-30% soetatava tee, kohvi, suhkru, kakao (šokolaadi), riisi ja troopiliste puuviljade kogumassist on pärit õiglasest kaubandusest – 10 p

Kauba päritolu õiglasest kaubandusest tõendab Fairtrade märgis või samaväärne märgis kaubal.

Lepingu täitmise tingimused

- Juba hankedokumentide **ettevalmistamisel panna paika** need lepingu tingimused, mille täitmist kõikidelt pakkujatelt oodatakse. See võib hõlmata ka miinimumnõudeid õiglase kaubanduse põhimõtete täitmiseks (nt protsent, mille ulatuses peab kaup õiglasest kaubandusest pärinema).
- Tingimuste osas, mille osas oodatakse võistlevaid pakkumisi, on mõistlik **sätendada alusdokumentides klauslid**, mis võimaldavad hanke võidutingimuste täitmist ka hiljem kontrollida. Näiteks kui võitis pakkuja, kelle pakkumise kohaselt pärineks 70% soetatavast kohvist õiglasest kaubandusest, on mõistlik see protsent lepingus fikseerida.

Märgised ja neile viitamine

- Õiglase kaubanduse nõude seadmisel **võib viidata märgisele**, millega märgistatud toode loetakse nõudele vastavaks.
- Nõuda ei saa ainult konkreetsele märgisele (nt Fairtrade) vastavat toodet, vaid **peab aktsepteerima** samaväärseid märgiseid, millega nõudele vastavust tõendatakse.
- NÄIDE: kui hankija soovib soetada „šokolaadi, mille tootmisel ei ole kasutatud lapstööjõudu“, siis tuleks tal välja tuua konkreetsed Fairtrade märgise nõuded, mis puudutavad lapstööjõu kasutamist, ning viidata Fairtrade märgisele kui ühele võimalusele, tõendamaks antud asjas tingimustele vastamist, aga aktsepteerima ka teisi sama tingimust lubavad märgised.

Abi ja nõu

- <https://www.fairtrade.ee/>
 - Kristina Mänd, kristina@mondo.org.ee
- Õiglase kaubanduse nõuetega arvestamise juhised:
<https://www.rahandusministeerium.ee/et/eesmargidtegevused/riigihaangete-poliitika/kasulik-teave/riigihangete-juhised>
- Õiglase kaubanduse juhised kohalikele omavalitsustele:
<https://www.fairtrade.ee/images/teabekogu/mondo-riigihangete-juhised-2304.pdf>

FAIRTRADE